



ARJUNTAMENT DE
BENISSA

BENISSA - MARINA ALTA FESTES PURISSIMA XIQUETA

DEL 20 AL 29 D'ABRIL DE 2007

Índex

SALUDES

Saluda del Rector, DOMINGO SABATER SALELLES	7
Saluda de l'Alcalde, JUAN BAUTISTA ROSELLÓ TENT	8
Saluda del President de la Comissió, PEDRO DAVID RIPOLL FUERTES	9
Saluda de la Regidora de Festes, RAQUEL SOLIVERES FULLANA	10
Saluda de l'Alcalde dels Fadrins, DIEGO PENELA SEVILLA	11
Saluda de la Reina de Festes, SHAYDA TRÒ RODRÍGUEZ	12
Saluda de la Reina Infantil de Festes, CRISTINA NAVE JAÉN	26

CLAVARIS i CLAVARIESES

Junta Directiva	34
Un record present	35
Treballant per la festa	36

PROGRAMA D'ACTES

COL·LABORACIONS LITERÀRIES

Semblanza de un sacerdote, cura párroco de Benissa-2007, DOMINGO SABATER	56
L'escenari de l'elecció de les Regines de les Festes de Benissa 2007	

COMISSIÓ DE FESTES PURÍSSIMA XIQUETA 2007

La desconeguda Alícia Pestana, BERNAT CAPÓ	60
La reconquesta i repoblació cristiana de la Marina Alta, IMMACULADA CRESPO FONT	62
La Llum de la Puríssima, ANA MARIA RONDA FEMENIA	65
Benissa y las figuras de protección de su entorno, JULIO MIGUEL REBOLLO LLOVERA	72
L'atenció a la infància evacuada a Benissa durant la Guerra Civil, 1936-1939.	
Bases per al seu estudi, ROBERT LLOPIS i SENDRA	79
De Benissa a Sibèria: Francisco Llopis Crespo, aviador de la Segona República, 1938-1956, ANTONIO CALZADO ALDARIA	86
Arquitectura en Piedra Seca, LUISA ALCALÁ y DOLORES BURGUETE	92
El grupo escolar Alicia Pestana o les escoles velles de Benissa, JOSÉ LUIS OLIVER	99
Els noms populars dels ocells a Benissa, FRANCESC-XAVIER SOLER i GARCIA	104
El patrimoni oblidat de Benissa, CARMEN GINER	110
"Ni grossos ni prims: arròs amb fesols i naps", JOSEP XAVIER ESPLUGUES i PELLICER	112
Frailes Franciscanos hijos de Benissa, Fr. J. JORDI ESCRIVÁ	118
Benissa franciscana e inmaculista, Fr. RAMÓN BASELGA	120
L'humor i diversos costums en les composicions populars, FRANCESC BLAS MORENT	122
Pregó de les festes de la Puríssima Xiqueta 2006, JAVIER SANTACREU CABRERA	125
Agrupació Filatèlica-Numismàtica de Benissa, MARCOS ANTONIO TORRES PLANELLS	128
Associació Espanyola Contra el Càncer, JUNTA LOCAL DE BENISSA	131
Coral Benissenca 1982-2007, VANESSA GINESTAR ORTOLÀ	132
Infobenissa, la veu del poble a la xarxa, JOAN BAPTISTA GANDIA / XAVIER IVARS	134
Contes de iaia: tres rondalles originals de Benissa, TERESA DE LA CRUZ JORDÀ	136
Com si estiguera veient-te	139
Recuerdos de mi infancia	140

COL·LABORACIONS PUBLICITÀRIES

ÍNDEX DE PUBLICITATS

141

370

Contes de iaia: tres rondalles originals de Benissa

TERESA DE LA CRUZ JORDÀ

Als meus iaïos

Potser siguen els contes dels nostres avis uns dels records més entranyables que conservem de la nostra infància. I no hi ha dubte, d'altra banda, que són una de les parts més riques i interessants del nostre patrimoni cultural. Aquestes són algunes de les impressions que anaven assaltant-me mentre llegia un llibre anomenat *Rondalles de la Marina*, un recull de contes populars que un grup de escolars de poblacions de la Marina Baixa, com Altea, La vila Joiosa o Tàrbena, van publicar seguint la iniciativa dels seus professors.¹ Alguns dels contes del llibre, semblants en alguns casos als de Benissa, retornaven a la ment tots aquells moments en què els iaïos ens entretenien amb les seues històries, i vam pensar que si no es feia com havien fet aquells escolars, hi havia el risc de perdre tot aquella cultura transmesa per via oral. És per això que hem volgut deixar constància escrita d'alguns dels contes que es contaven a Benissa.² Un, el de Peret i Marieta, apareixia ja en aquell llibre, però no estava contat igual. Els altres dos, que tenen moltes coses en comú amb el conte alemany de Rapunzel i el de la Ventafocs, presenten tanmateix una sèrie de peculiaritats que els fan molt originals, i que de segur (o així ho esperem) que retornaran a molts a certs moments de la seua infància.

Conte de Leonor

Era un rei que tenia tres fills, ja eren fadrins i tots volien la corona. Son pare va dir que el qui anara amb un cavall i portara la xica més

guapa seria l'heredero de la corona. Se'n va anar el major i va portar una xica guapa i tots dien: - "Ell serà l'heredero!". Va anar el segon i la va portar més guapa encara. Se'n va anar el tercer, el més menut, pel bosc, i vinga de passejar i córrer i no trobava ningú. En això sent una veu que deia: "- Leonor! Echa la cabellera y subiré!" La casa estava feta a l'aire. - "Leonor! Echa la cabellera y subiré!", i el fill del rei estava mirant-ho i veu com s'assoma la xica, li tira la cabellera i la bruixa puja per la cabellera i li diu: - "No te'n vages encara que vinga algú, i crida, no te'n vages que si te'n vas et castigaré".

I al fill del rei li se presenta una ueleta i diu: - "Mira, et voràs molt apurat, tens que imitar la veu de la bruixa per poder-te endur la xica". I li dona tres roses i li diu: - "Tu la sentiràs córrer darrere de tu quan t'enduràs la xica, tires la rosa blanca i es farà una pols blanca. Quan se'n vaja la pols tires la rosa blava i es formarà un riu i ella no podrà passar i tu, *anda que andarás*, a buscar el palacio, i sentiràs altra volta la veu de la bruixa i es girarà la xica i dirà: - ja està ahí! -i després la sentiràs casi damunt de tu; tira la rosa verda i es formarà una muntanya i tindràs temps d'arribar a casa.

- "Aixina ho faré, gràcies".

Se'n va anar fent la veu de la bruixa i Leonor s'assoma i el veu a ell i li diu: - "Sóc el fill del rei i tens que vindre-te'n amb mi a palacios".

- "No puc anar, perquè si no la bruixa em maleirà i em transformarà en lo que ella vullga".

¹ Diéguez Seguí, M.A. - Llinares Cortés, M.F. - Llorca Ibi, F.X. - Montiel Guardiola, R., 1999: *Rondalles de la Marina*, Sant Vicent/Alacant.

² Com es ben sabut, el fet de posar per escrit els mites, els contes, o fins i tot qualsevol discurs parlat, tendeix a anul·lar d'alguna manera la màgia de la paraula, la implicació emotiva i sentida que comporta, ja que un text escrit pressuposa una predisposició més racional i analítica vers el tema que es tracta. Per a intentar contrarestar aquest efecte, hem intentat transcriure el conte de la manera més fidel possible a la narració oral, per a reflectir l'emotivitat i la sensació de veracitat que es transmet en el moment en què es relata, per a intentar no perdre, en definitiva, la dimensió "fantàstica" que es pretén infondre a la història (hem posat, tanmateix, alguns aclariments en claudàtors, per a facilitar-ne una millor comprensió). Ben significatiu és en aquest sentit observar com la rondalla és relatada quasi sempre en present, quasi sense detenir-se (no hi ha massa espais o comes), fet que dóna una aparença de participació directa en el relat, a causa de l'espontaneïtat i la vivesa de la narració. Així mateix, hi tenim l'ús permanent dels diminutius, que semblen conferir al conté una dimensió més afectiva, més afable. Tot plegat se suma per crear-li al xiquet una atmosfera fantàstica, i és això el que d'alguna manera hem intentat que no es perda.

- “No tingues por, que la bruixa no vindrà amb mosatros i no et maleirà”.

El xic puja dalt del cavall dret, l’agarra i l’assenta damunt del cavall i li diu: - “Mira, tinc tres roses”. I se’n van. La bruixa va darrere dient: - “Leonor!”, i ella - “Ja està ahí”. Ell li dona les tres roses i li diu: - “Tira la rosa blanca i el cavall adelantarà”. Altra volta: “Leonor! La maldició no et deixarà anar!”. I diu el xic: - “Tira la rosa blava”. Leonor la tira i es forma un riu i [la bruixa] no va poder passar. - “*Leonor! Vuelve!*”. El xic li diu: - “Tira la rosa verda!”, i estaven ja casi a palacio, i ja no la van voler més. La bruixa va dir: - “Que es torne cavall, mitja persona i mitja cavall”. Leonor es va tornar de la cintura cap arrere cavall. Va arribar a palacio, tots esperant, i es van burlar tots d’ell. Son pare li va dir: - “Posa-la a la quadra junt amb els cavalls”.

Es van casar els tres germans el mateix dia; primer va eixir el major, el segon, i el menut va anar al corral, i tots estaven mirant com la treia. I en això va arribar la bruixa i va dir que la transformava igual que era de guapa, que la perdonara, i quan va entrar el xic va traure la xica tan guapa que tots es van quedar admirats, i va ser l’heredero de la corona.

Conte de Peret i Marieta

Era Peret i Marieta i tenien una uela que tenia un tros de terra molt lluny i tenia una perereta. La uela els dóna una canasteta a cada un i els diu: “si aneu a la perereta i porteu una cistelleta de peres, al qui més prompte arribe li donaré una talladeta de pa amb mel”. Allà que se’n van anar els dos, *anda que andarás y nunca llegarás*. A mitat de camí li cau l’espardenyeta a Marieta i diu: - “Peret, m’esperes? - No, no, que la uela em donarà una tallaeta de pa amb mel”. I Marieta es posa l’espardenyeta i arranca a córrer i alcança Peret que li havia caigut l’espardenyeta. - “Marieta, m’esperes? -No, no, que la uela em donarà una tallaeta de pa amb mel. I arriba Marieta a la perereta i s’ompli la canasteta i se’n va a portar-li-la a la ueleta. Quan arriba allí [la iaia] li diu: - “i el teu germà? -Al meu germà li ha caigut l’espardenyeta i s’ha quedat darrere”. Li dóna la tallaeta de pa amb mel a Marieta i quan arriba Peret diu: - “Ala vine, posa el cabet ahí damunt del pilonet”, i amb

una destrat li talla el cap i el fa a trossets tot, el frig i el posa a una cassola, i li l’posa a un cabasset de recapte i li diu a Marieta: - “tens que anar a portar-li el dinar a ton pare”. I [pel camí] va trobar una ueleta que li va dir: “- quan ton pare es menge la carneta i tire els ossets tu arplega-me’ls i faré un pollastret”. Son pare es posa a dinar i diu: - “ai quina carneta més bona”, i Marieta arplegant tots els ossets. Quan se’n tornava a casa al mateix lloc s’encontra la ueleta que li diu: - “has arplegat tots els ossets?” Marieta li’ls dona i [l’anciana] li fa el pollastret i diu: - “quan et gites, el poses damunt de la cómoda”, i es giten i a mitjan nit es senten:

“-Ca caracà!
Ma uela m’ha matat,
ma tia m’ha fregit,
mon pare m’ha menjat
i la meua germaneta
m’ha volgut i m’ha estimat.

Conte de la xica de l’estrela al front

Això era una dona que es va quedar viuda i un home viudo. La dona tenia una xica i l’home també i es casaren. La madrastra li guardava tota la faena a la fillastra i a la seua filla no. Li tocava fer tota la faena de casa, i un dia que feia molt de fred la va enviar a llavar al riu. Li va caure un llençol i es va posar a plorar. En això va arribar una ueleta i li va dir:

- “Reina, per què plores?”

- “Perquè m’ha caigut una peça de roba al riu la meua madrastra em pegarà”.

- “No plores, espluga’m”. I la xicona enseguida es va posar a esplugar-la. La ueleta diu: - “Què m’has trobat?”

- “Or i plata”.

- “Si guapa eres, guapa seràs. Quan el burro brame gira’t de cul i quan el gall cante gira’t de cara”.

La xica, anant-se’n amb el cabàs de roba, va sentir bramar un burro i es va girar de cul, i després va sentir cantar un pollastre i es va girar de cara. Li va eixir una estrela al front i encara es va fer més guapa. Va arribar a casa

amb el cabàs de la roba i estava la seua madrastra i la seua germanastra, que va dir:

- “Mira quina estrela li ha eixit al front!”
- [I la madastra li va dir a la filla:] “Demà aniràs tu i t’eixirà a tu”.

I a l’endemà envia a la filla a llavar al riu. Quan està llavant li cau una peça de roba i es posa a plorar, i en això ix una ueleta:

- “Reina per què plores?”
- “Perquè m’ha caigut una peça de roba al riu”
- “Espluga’m que jo te la trauré”.
- “Mira, sí! Ara la tinc que esplugar jo!”
- “Sí, espluga’m que jo te la trauré”, i la va esplugar.
- “Què m’has trobat?”
- “Polls, puces i caparres”.
- “Pues si lletja eres, lletja seràs. Quan el gall cante gira’t de cul i quan el burro brame gira’t de cara”.

Anant-se’n a casa fa lo que li diu la ueleta, i li ix una bona ferraura al front. Quan arriba a casa sa mare li diu:

- “Xica, això com és, que a tu t’ha eixit una ferraura? Mira, demà fan un ball a casa del rei, mosatros la tanquem a ella i mon’anem”. Agarren un cavall i se’n van les dos.

La ueleta li ix a la guapa que s’havia quedat a casa, i li diu:

- “Pren eixa vareta i demana lo que vullgues”, i ella diu: - “Vareta de la virtut, *dios que te bendiga, dios que te de salud*, porta’m un cavall, unes calces, unes sabates i un tratge amb tots els peixos de la mar”.

Puja al cavall i se’n va, i només arriba tots diuen: - “Ai, quina xica més guapa!”

El fill del rei que la veu va a demanar-li ballar. La ueleta li havia dit que a les dotze de la nit que se n’anara, que allí es transformaria conforme estava. A les 12 se’n va i s’acaba el ball i tots trobaren que se n’havia anat prompte. Se’n van la madrastra i la germanastra i es giten i a l’endemà de matí li diuen:

- “Ai, si tu hagueres vist quina xica més guapa va vindrer al ball!”

- “Quisà si, quisà no, quisà fora jo”.

- “Calla Cendrelló, mendrelló, refregat per la cendra, tu havies de ser?”

La nit següent s’en tornen a anar i ella es queda tancà al mateix puesto. Acudix la ueleta: - “Ahí tens la vareta, demana lo que vullgues”. [Cendrelló] demana un cavall, unes sabates i unes calces i un tratge amb tots els arbres de la terra. Puja al cavall i la ueleta li diu que antes de les dotze ha de tornar. Arriba al ball i el fill del rei es posa a ballar amb ella i a les dotze li diu que se n’ha d’anar precís i se’n va, i al pujar al cavall s’enganxa una sabata i se la deixa. Com era tan tard tenia por de no arribar a les dotze i s’en va. S’acaba el ball i van la madrastra i la germanastra i diuen [a Cendrelló]: - “Mira, si hagueres vingut tu hui, encara estava la xica més guapa perquè portava un tratge amb tots els arbres de la terra”.

- “Quisà si, quisà no, quisà fora jo”.

- “Calla Cendrelló, mendrelló, refregat per la cendra, tu havies de ser?”

Diu el fill del rei: - “Esta sabata poseu-me-la en una bandeja de plata.” I l’endemà a la nit tornen la madrastra i la germanastra i, tarda que tarda, la xica no anava. Diu el príncep: - “A aquella que li vindrà bona esta sabata em casaré amb ella”, i totes les xiques provant-se la sabata, i li venia bona a la germanastra, i diu el príncep: - “I amb esta de la ferradura m’he de casar jo? Això com pot ser?” I senten un gosset: - “Uac, uac, la pata de burro en cavall va i l’estrela en casa està”.

Arriba la ueleta i li diu a la xica: - “Hui t’has de vestir amb un tratge amb totes les estrelles del cel, la lluna i el sol; et portaran un cavall, calces i sabates i estaràs ahí hasta que vinguen a per tu”.

El fill del rei diu: - “anem a casa de la pata de burro, que l’estrela està en casa”. Van a casa i la veuen tan brillant, l’estrela, el tratge... I es va casar amb ella i la ferradura es va quedar a casa”.

I ja per a acabar, com se sol dir al final de cada rondalla: *i conte contat, ja s’ha acabat; i una botifarra pel qui l’ha escoltat.*